

האדם צריך לדעת ולהרגיש שלא מגיע לו כלום, ובזה הוא יתפלל בהכנעה ובאמיתיות, ויוושע!!!

יש לדייק בלשון הטור שכתוב 'בטוחין שיעשה להם נס' ולא אמר 'יודעין', כי אכן רק בכח מידת הבטחון, אנו זוכים שיתרחש ניסא, אולם אין אנו יכולין לסמוך רק על נסים כי לאו בכל יומא מתרחש ניסא, על כן צריך האדם להתפלל כעני בפתח, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, ולצעוק אל הקב"ה מעומק הלב ולומר ולהכיר שאילולי חסדיו ית' המרובים עלינו אזי אבדנו בעניי, וכשכלל ישראל עושין עצמן רשין בראש השנה, אזי ממילא בטוחין שיעשה להם נס, ושנה שהיא רשה בתחילתה מתעשרת בסופה, והתפילות נענין ומתקבלין ברצון.

ועד"ז כתב הרמב"ם (פיה"מ לר"ה פ"ד מ"ז) טעם שאין קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומברח ומנוס אליו, התשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה, ובכל אלו העניינים אינו הגון השחוק והשמחה, ע"כ.

« מדוע לא הרפה העני מלדפוק בדלת!?

מעשה היה בישיבת ראדין במוצאי שבת ערב ראש השנה כל תלמידי ישיבה היה שם ורצו להתחיל הסליחות, והנה נראה החפץ חיים עטוף בטלית והולך למזרח היישר אל הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל שהיה אחד מן הרמ"ם בישיבה הקדושה, וביקש ממנו לגשת לפני העמוד.

רבי נפתלי התעטף בטליתו והלך לעבור לפני העמוד, בדרכו ניגש אליו פעם נוספת החפץ חיים ואמר לו, המנהג הוא, שאומרים דברי התעוררות לפני אמירת הסליחות, על כן בקשה ממך, אמור משהו לפני הקהל הקדוש.

רבי נפתלי ניסה לסרב, מי הוא שידבר לפני החפץ חיים, אולם החפץ חיים לא הרפה, בלית ברירה הוא הפנה את פניו לעבר הקהל הקדוש ואמר:

הנה אנחנו אומרים בקטע השני של הסליחות 'לא בחסד ולא במעשים (יש נוסחאות ברחמיך הרבים), באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך', כיצד ניתן להבין זאת, שאל רבי נפתלי, בן אדם בא לפני בורא העולם, בבקשת סליחה ומחילה, בבקשת שנה טובה ומתוקה לו ולילדיו, והטענה היא שאין לי כולם, אני מגיע כמו קבצן, הייתכן, והלא, עליו לבוא עם איזו זכות, עם טענה כלשהו, כדי שתתקבל תחינתו ובקשתו, עליו לבוא ולומר, ריבונו של עולם, השתדלתי להתפלל כמו שצריך, השתדלתי ללמוד כמו שצריך, אמת, לא תמיד הצלחתי בכך, תפילותיי לא היו תמיד תפילות, למודי לא היו תמיד לימוד, שאור שבעיסה מעכב, אבל, ריבונו של עולם, לפחות רצייתי, לפחות ניסיתי, כך יש בידו טענה כלשהי עמה יוכל לבוא לפני הקדוש ברוך הוא בבקשתו, אך לבוא ריקן, כקבצן, הייתכן.

אלא ביאור הענין הוא, כי ישנם שני סוגי קבצינים, הסוג האחד הוא, עני ואביון, אשר אוסף וחוסך את פרוטותיו העלובות, דופק על דלת אחר דלת, יש ובני אדם פותחים לפניו את ידם ואת ליבם, והוא אוסף צרור מטבעות הגון לתיקן, ויש הטורקים בפניו את הדלת, ומשיבים פניו ריקם, והוא, למוד סבל וייסורים, סופג בשתיקה את ביזיונותיו וממשיך הלאה לעבר הבית הבא.

« כשמתפלל בתחושה של עני ורש מתעוררת הרחמים למעלה!!

אי' בגמ' (ר"ה טו): "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה". ופירש"י "שרשה בתחלתה, שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כענין שנאמר תַחֲנוּנִים יְדַבֵּר רֶשׁ (משלי יח, כג). ובתוס' כתבו וז"ל: "שמתוך שישראלים רשים, ליבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים", ע"כ.

נתנו כאן חז"ל עצה עמוקה, להתבונן במצב שלנו, איך שאנו דלים ורשים, עניים ואביונים, ועי"ז התפילה תהיה מעומקא דליבא, בשברון לב, תחנונים ידבר רש, ועי"ז מתעוררים הרחמים מלמעלה, ועי"ז השנה מתעשרת בסופה, וזוכים לטובה וברכה.

ואמנם זה נאמר בגמ' בתורת הנהגה, היינו, שראוי לנהוג הנהגה של רשים, וכמ"ש רש"י 'עושים עצמן רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה', אבל אצלינו הלא באמת אנו רשים דלים ואביונים, ואין בית שאין שם צרות, הן ריבוי הצרות בגשמיות, מחלות ויסורים, וקושי הפרנסה, ובלבול וטירוף הדעת בזמנינו, והן ברוחניות, שכ"כ הרבה נפשות נופלים בכל שנה לשאול תחנית, ואפילו בין היושבים בין כותלי ביהמ"ד נחלש מאוד מצב התורה והיראה, ואנו דלים ורשים באמת, ואם היינו מתבוננים קצת היינו מתעוררים בהרגשה עמוקה של תחנונים ידבר רש, והיה ליבנו נשבר ומעורר רחמי שמים, אלא שאנו הולכים כסוס שוטף במלחמה, וליבנו לב אבן ואין מרגישים ואין מתעוררים, וכמו שאמרו רז"ל (שבת ג): שוטה אינו מרגיש.

והגר"ח פרידלנדר זצ"ל דייק על זה (באגרת שכתב על ראש השנה בסוף ימיו), כי לא אמרו שעושין עצמם 'כאלו' הם רשין, אלא שהם באמת רשים, ור"ל כי האדם צריך להכיר בכך שהוא באמת אינו כלום, ושכל מה שקיבל מהקב"ה עד עתה היה רק בחסד ה' עליו, וכעת דנין אם ליתן לו שוב את החסד, וצריך חסדים חדשים על הכל, וכל מה שיש לאדם הרגשה שהוא מסודר, ויש לו פרנסה ומקום וכו', הכל טעות, כי הכל היה חסד, וכעת הכל נתון בדין. ובפחד כזה והכרה כזאת נעשים בסוף עשירים, שהקב"ה מסכים לזכות אותו לעוד שנה בחסד וברחמים לכל טוב סלה.

והדברים מפורשים ברבינו יונה שכתב לפרש על המשנה (אבות פ"ב מ"ג), "וכשאתה מתפלל אל תעש תפילתך קבע אלא תחנונים לפני הקב"ה", והיינו שצריך האדם לומר התפילה כעני המתחנן ושואל דבר שהוא צריך. וכתב שם, כי כל אדם צריך להגיע למדת הרחמים ממנו ית', "ואם משחקת לו השעה כי השיית מאריך אפו ומוחל עליו, לא על צדקותיו הוא מרחם עליו, וצריך להתחנן לו פן ינחם ה' על אשר ניחם על הרעה, כי שמא יגרום החטא ולא כל שעתא ושעתא מיתרחש ניסא", עכ"ל.

והטור (סי' תקפ"א) הביא ממדרש "מנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים, ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתיכין צפרניהם, ואוכלין ושותין ושמחין ברה", לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס וכו', ע"כ.

והדברים אמורים בכל יום ובכל עת ושעה, אבל ביותר הדברים אמורים בהכנה לימי ראש השנה, כי עברה עלינו שנה שלימה, והמצב שלנו הוא כדלים וכרשים, ומי שיש בו דעת מבין שהכל תלוי בו ית"ש, והכל תלוי בדין ראש השנה, ומי שיש בו דעת להבין הבנה זו לסוף מתעשר, ואזי השנה רשה בתחילתה, כי מתעוררים לתפילה ובקשה מעומקא דליבא, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, ואזי התפילה והבקשה בלב נשבר מעורר רחמי שמים למעלה, והשנה מתעשרת בסופה, ומי שיש בו דעת לסוף מתעשר.

לעומתו, ישנו סוג נוסף דל ורש, מצבו של האחרון קשה בהרבה מן העני השגרת, הוא אינו בעל רכוש כלל, וחיי מתנהלים מן היד לפה, ניזון מארוחות חמות שמגישים לפניו אנשים רחמנים.

הנה נתאר לעצמנו, את אותו קבצן דל, תועה ביער ולא עולה בידו להשיג ולו אוכל להחיות את נפשו, יומיים הוא שרוי ברעב איום וצמא נורא, והנה הוא מבחין מרחוק בבית, הוא משרך רגליים כושלות ודופק, אך, בני הבית, מתעלמים מנשיקותיו, הוא מכה באגרופיו על הדלת, ושוב עונים לו, שיבוא מאוחר יותר, כי כרגע אינם יכולים לפתוח.

הוא בועט ברגליו מתחנן וזועק, אנא, פצחו לי, אני נוטה למות מרעב, אף מחשבה אחת של עזיבת הבית לא חולפת בראשו, הוא יודע כי מאחרי הדלת הנעולה, נמצאת אפשרות החיים שלו, ונסיגה ממנו, פירושה אחד, מוות. הוא ממשיך לדפוק בכל הכח ובכל העוצמה, עד לפתיחת הדלת, כי יודע הוא שאם לא, הוא נופל ומת. ואכן, אדם הדופק כך, לבסוף יפתחו לפניו ויגישו לפניו את מבוקשו.

כן אנחנו, הגביר רבי נפתלי את קולו. באים בבקשה ותחינה לבורא עולם, ריבוננו של עולם, אנו שרויים ברעב רוחני איום ונורא, אנחנו תועים ביער החיים כבר שנה שלימה, אנחנו כדלים וכרשים שאין לנו כולם, ועל כן, אנו דופקים על שערי הרחמים בכל בכוח, בכל הלב, וזועקים מנהמת לבנו, ריבנו של עולם, אם לא תאבה למחול לנו אנחנו מתים, מלפניך מלכנו אל תשיבנו ריקם.

וכשזועקים כך, סיים רבי נפתלי את משאו המרטיט, אכן זוכים שיפתחו שערי הרחמים, ותשמע בת קול ממרומים, סלחתי כדבריך.

והיו תלמידי הישיבה מספרים, כי באותה שנה, זכו הדפיקות העצומות שנבעו ממעמקי הלב של בני ראדין על שערי הרחמים לקרוע שחקים, וכולם זכו לשנה טובה.

« הקב"ה מחכה שנבא להכרה שהכל תלוי רק בתפלה!! »

והנה בגמ' סנהדרין (דף צב.) "אמרו כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר, שנאמר וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלְאוּ כָּל הוֹן יִקָּר וְנִעִים (משלי כד, ט). ואמרו עוד "כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה, שנאמר לְכֹן גְּלָה עַמִּי מִבְּלֵי דַעְתוֹגוֹ (ישעיהו ה, יז).

והקשה המהרש"א, איך אמרו שמי שיש בו דעה לבסוף מתעשר, הלא שלמה המלך ברוב חכמתו כבר אמר לא לַחֲכָמִים לָחֵם (קהלת ט, יא).

וכתב המהרש"א לבאר, שכוונת הגמ' היא, ע"ד מה שאמרו בגמ' נדה (ע) "שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא, מה יעשה אדם ויתעשר, אמר להן ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה, אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, ע"כ. וזהו מה שאמרו בגמ' כאן, שהעוסק בסחורה ובמשא ומתן, ורואה שאינו מצליח ואינו מתעשר, אם יש בו דעת אזי הוא מבין שהכל תלוי בתפילה, והוא צריך לבקש רחמים ממי שהעושר שלו, ועל זה אמרו מי שיש בו דעת להבין שתלוי בתפילה, ואזי אכן זוכה ולבסוף מתעשר.

ויש מי שאין בו דעת, וגם אחר שאינו מצליח אינו מבין שהכל ממנו ית"ש, ואינו מרבה בתפילה לבקש ממי שהעושר שלו, אזי הוא נופל יותר בדוחקו, עד שצריך לגלות ממקומו.

וזהו שאמרו מי שאין בו דעת לסוף גולה, ובזה מובן לשון רז"ל שאמרו לסוף מתעשר או לסוף גולה, היינו אחר שעשה את כל ההשתדלות והפעולות, אזי בסופו או שמתעורר ומבין שהכל תלוי בתפילה ומצליח, או שאין בו דעת ולסוף גולה, עכתו"ד הנפלאים של המהרש"א.

« רק כאשר מתעוררים לחשוב שכל מה שהקב"ה עושה זה בגלל מעשינו, אז מסירים החרון אף!!! »

ובאמת יתירה מזו הלא מבואר ברמב"ם (הלכות תענית פ"א ה"א ואילך) וז"ל: "מצות עשה מה"ת לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וכו', הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות וכו'", עכ"ל הרמב"ם.

ובודאי כשיש צרה מסוימת צריך לגזור תענית ותפילה לזעוק ולהריע, אבל כשעומדים בערב ראש השנה, הזמן שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ופוסקים למעלה כמה יעברון וכמה יבראון, מי יחיה ומי ימות, מי ישפל ומי ירום, ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, בודאי צריך להתעורר לתפילה, ולהבין שהכל ממנו ית"ש, וכל הצרות ממנו ית"ש הם, ואם נתעורר לתשובה ותפילה, אזי זהו שיגרום להסיר הצרות, ונזכה שהשנה תתעשר בסופה, אבל אם ח"ו אין מתבוננים וחושבים שהכל טבע ומנהגו של עולם, ממילא אין מתעוררים לתשובה ותפילה, ומי שאין בו דעת לסוף גולה, כי זה גורם להוסיף צרות ויסורים, כמ"ש הרמב"ם, והרי זה דרך אכזריות.

וזה עיקר מלחמת היצה"ר, שמבלבל לחשוב כאילו הכל טבע ומנהגו של עולם, וכשנתבונן הלא ברור שהוא שטות והבל גמור, וכאור"א יודע בעצמו כמה ענינים שעשה פעולות והשתדלות ולא הועיל כלום, ומאידיך כמה ענינים שלא השתדל ולא עשה כלום, וראה הצלחה גדולה וישועה, כי הכל ממנו ית"ש.

והמשגיח הגר"י לעוונשטיין זיע"א היה אומר לבאר הגמ' (סוף ברכות) "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", ואמר לבאר, כי מנהגו של עולם אם אדם עשה איזה עוולה לחבירו הוא מקפיד וכועס עליו, ועי"ז מתרבה השנאה והקפידיא והמחלוקת והמריבה. אבל מי שחי בהרגשה והבנה ברורה שיש מנהיג לבירה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין דף טז), ממילא אין שנאה ואין מחלוקת, ואין מריבה וקפידיא, ואם אירע לו איזה מאורע אינו נופל לעצבות ויאוש ועגמת נפש, אלא הוא מתעורר ומתחזק בתשובה ותפילה, ומתעורר להבין ולהתבונן מה ה' אלקיך שואל מעמך.

ולכן התלמידי חכמים שהם חיים בהרגשה שהכל ממנו ית"ש, ויודעים שהכל בהשגחה, לכן התלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ואין הם באים לידי מחלוקת ושנאה. ואדרבה התלמידי חכמים יש בהם דעת, ומי שיש בו דעת לסוף מתעשר, כי משכיל להבין שהכל תלוי בתפילה, ולכן מתפללים בלב נשבר באמת, כי יודעים שהכל תלוי בתפילת הימים האלו, ואזי מתעשרת בסופה.

*"...ריבוננו של עולם,
אנו שרויים ברעב
רוחני איום ונורא,
אנחנו תועים ביער
החיים כבר שנה
שלימה, אנחנו
כדלים וכרשים שאין
לנו כולם, ועל כן, אנו
דופקים על שערי
הרחמים בכל בכוח,
בכל הלב, וזועקים
מנהמת לבנו, ריבנו
של עולם, אם לא
תאבה למחול לנו
אנחנו מתים..."*